

Nezávislost České národní banky není tak samozřejmá, jak se může zdát. Rizika její ztráty jsou reálná.

Nezávislost centrální banky. To je ta zdaleka nejdůležitější podmínka úspěšné realizace měnové politiky. Přesto však u nás může být ohrožena. Kámen úrazu leží ve způsobu volby členů bankovní rady, který má v rukou jediný člověk v zemi. Jako ukázkový příklad nebezpečí koncentrace moci nám poslouží loňské jmenování nového guvernéra ČNB.

Předtím, než se pustíme do zkoumání možných rizik ztráty nezávislosti centrální banky, si prvně povězme něco o tom, proč je ona nezávislost tak důležitá. To, že je centrální banka nezávislá, znamená, že je její měnová politika zcela nedotčena proměnlivým politickým rozhodováním. To je kvůli ne příliš dlouhému mandátu představitelů vlády a jejich motivaci být znovuzvolen orientováno na krátkodobý horizont. V něm je možné si získat přízeň voličů pomocí umělé podpory ekonomického růstu, která se záhy bolestně projeví na pádivé inflaci. Mezi zavedením takových opatření a příchodem jejich následků je totiž značná časová prodleva – politici tak v očích občanů nemusí být odpovědní za své chyby. A ten, kdo není přímo vystaven nepříjemným doprovodným účinkům vlastních činů, má motivace dost pokřivené – je schopen podstupovat daleko větší potenciální rizika, protože případná cena za neúspěch není hrazena z jeho kapsy.

Pokud by vláda měla vedle rozpočtové politiky moc i nad tou měnovou, už by jí nic nestálo v cestě bezstarostného zadlužování. Vláda by neměla kontrolu jen nad šířkou veřejného sektoru a výší jednotlivých daňových sazeb, nýbrž i nad množstvím peněz v oběhu. Je tak možné si živě představit rozvolněnou měnovou politiku (pumpování peněz do ekonomiky, nehledě na úroveň produktivity práce), kterou by aktivně prováděla a jež by nevedla k ničemu jinému než cenové nestabilitě a všem s ní souvisejícím potížím. Pevně věřím, že důvody, proč musí být centrální banka a její řízení od vlády přísně odděleno, jsou evidentní. Ještě ale doplňme, že jediné tak může centrální banka úspěšně tlumit nadměrné výkyvy v hospodářských fluktuacích, tj. působit tzv. *proticyklicky*.

Nezávislost centrální banky dělíme na více kategorií. My se zde budeme věnovat jen jedné – *personální*. Ta je však nanejvýš významná.

Nezávislá (rada) ČNB

V České republice jmenuje všech sedm členů bankovní rady prezident. Hlavě státu přísluší absolutní moc nad jejím složením. Ano, slyšíte správně, pouze jeden jediný člověk určuje, kdo bude po dobu svého šestiletého mandátu rozhodovat o měnověpolitických záležitostech. Parlament s tímto rozhodnutím prezidenta zhola nic nezmůže.

Slova **Lorda Actona**, že „*moc kazí a absolutní moc kazí absolutně*“ se už stala skoro ustálenou frází. Zde však platí dvojnásob. Prezident vůbec nemusí mít špatné úmysly, bohatě stačí aby nebyl (on a jeho rádci) dostatečně kvalifikovaný v oblasti ekonomie a monetární politiky a do čela tuzemské měnové autority zvolil nesprávného člověka, jenž nebude jednat v rámci

hlavního cíle ČNB (tj. zachování cenové stability), a problém je rázem na světě! Přílišná koncentrace moci je vždy a všude nebezpečná. Volba radních ČNB není výjimkou.

Není to problém jen od chvíle zavedení přímé volby. I před ní disponoval prezident obrovskou mocí vzhledem ke svému postavení v parlamentní demokracii. Ovšem změna ústavního zákona o volbě prezidenta zavinila to, že je [slovy Pavla Potužáka](#) možné: „...aby se prezidentem stal takový člověk, jaký se prezidentem nakonec stal, a jmenoval takového guvernéra, jaký byl jmenován.“ V českém právním systému zatím bohužel stále chybí takové mechanismy brzd a protiváh, které by dostatečně bránily špatnému rozhodnutí prezidenta. To, že členem bankovní rady může být dle zákona o České národní bance (zákon č. 6/1993 Sb.) jmenován občan, který „je v měnových záležitostech nebo v oblasti finančního trhu uznávanou a zkušenou osobností“ věru není dostatečnou zárukou odbornosti, natož neomylnosti.

„Drahocenný“ guvernéř

Zůstaňme ještě krátce u osoby pana guvernéra. Ta nám totiž nedávno ilustrovala, jak křehký takový systém může být. Za to mu svým způsobem můžeme být i vděční, protože se díky němu projevil nedokonalosti spojené s metodou jmenování členů bankovní rady a opět vyvstala otázka, jak ji zlepšit.

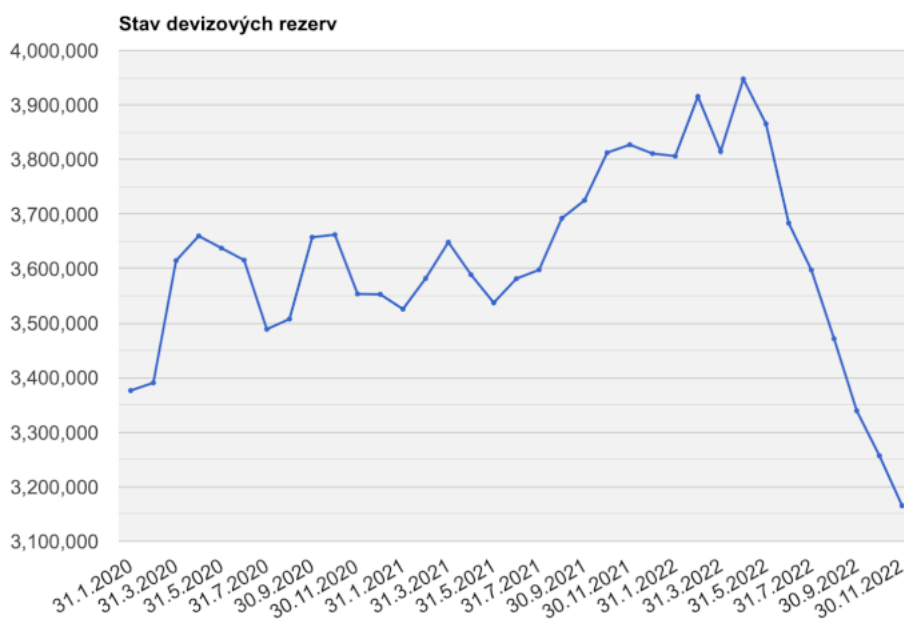
Nevíte, o čem je řeč? 11. května loňského roku nahradil Aleš Michl na pozici guvernéra ČNB Jiřího Rusnoka. A jak na tuto událost reagovaly finanční trhy? Ne zrovna pozitivně. Hned vzápětí došlo k oslabení české koruny nad hranici **25 czk/eur**, jelikož se změnila očekávání ohledně budoucích měnověpolitických kroků. Aleš Michl se totiž ani dříve netajil tím, že není největším podporovatelem zvyšování úrokových sazeb. Ba naopak. Od chvíle, kdy inflace překročila cíl centrální banky, nezvedl ani jednou jedinkrát ruku pro vyšší sazby. Finanční trhy tuto zprávu přečetly tak, že měnová politika se už pravděpodobně nebude dále zpříšňovat, a to i zapracovaly do kurzu naší měny.

Aby inflačních tlaků nebylo málo, tak se vyrojil další v podobě slabší koruny. To Česká národní banka nemohla jen nečinně pozorovat a zdržet se své odezvy. A proto začala okamžitě rozprodávat nemalou část svých rozsáhlých devizových rezerv. Dohromady se naše centrální banka za květen roku 2022 vzdala necelých **3,5 miliard eur**. To je jen tak mimochodem zhruba sedmkrát tolik, co předchozí měsíc.

Období	Uzavřené spotové operace		Uzavřené termínové operace		Nevypořádané operace		Klientské operace*	
	vyjádřené v mil.		vyjádřené v mil.		vyjádřené v mil.		vyjádřené v mil.	
	USD	EUR	USD	EUR	USD	EUR	USD	EUR
květen 2022	-3 740,281	-3 492,000	0,000	0,000	-492,706	-460,000	-285,388	-266,444
duben 2022	-209,746	-199,000	0,000	0,000	-21,080	-20,000	1 682,462	1 596,264
březen 2022	-148,780	-134,000	0,000	0,000	-13,324	-12,000	-82,867	-74,635
únor 2022	-136,591	-122,000	0,000	0,000	-13,435	-12,000	-140,335	-125,344
leden 2022	-136,103	-122,000	0,000	0,000	-11,156	-10,000	20,203	18,110
prosinec 2021	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	261,122	230,572

Devizové obchody ČNB. Zdroj: [ČNB](#)

Jen málokdo by si dovilil rozporovat, že hlavním důvodem oslabení koruny a následného vyššího objemu provedených devizových obchodů bylo právě dosazení Aleše Michla do čela ČNB. Nemyslím, že je jakkoli přehnané říci, že jeho osoba nás (resp. centrální banku) stála „majlant“. Náš guvernér je vskutku drahocenný, ale nejspíš ne v tom významu slova, který by si přál.

Devizové rezervy ČNB, stavová data (CZK). Zdroj: [ČNB](#), [ARAD](#)

Nehledě na to, co si kdo myslí o guvernérově profesní kariéře, některých nevšedních postojích či jeho dosavadnímu počínání v České národní bance, je nespornou pravdou, že [slovy](#) stávajícího zkušeného radního ČNB **Tomáše Holuba**: „*Finanční trh, jakožto jakýsi nestranný rozhodčí, ukázal novému kapitánovi týmu žlutou kartu ještě dřív, než nastoupil na hřiště.*“

Závěr

Nezávislost České národní banky není zcela nedotknutelná. Koncentrace moci nad výběrem členů bankovní rady v rukou prezidenta může do budoucna napáchat nemalé škody. Nemělo by nás nechávat klidnými, že budoucí prezident v roce **2028** nahradí hned **čtyři** členy bankovní rady. Jeden člověk v jeden pouhý den určí početně většinové složení bankovní rady ČNB na budoucích šest let. Budiž to varovný signál!